

AZ OLAJ SZOMSZÉDAI

Szomorú a határ, napok óta azik, Szürkének tűnik minden, a vigasztalan ég a nyálkás, hamuszínű táj, a csupaszra ázott tanyaudvarok, Tapossuk a sarat. Bokán felül ér,

Tanya, Cirok Pálé, Mindjárt Szeged alatt, országút mellett, az ipartelep tövében. Az öreg lógondozó a szegedi Felszabadulás Tsz-ben.

— Meggazdult-e?

— Kimaradtam a jóból, Nem estem bele a kártalanítottak közé: Árulom a tanyát, meg se kérlek. Huszonötezerért odaadnám. Rengeteg a cserép rajta, épületek is vannak, de ki vesz koloneot a nyakába? Ha szorosan, de lehet még gazdálkodni, tehenünk, húsz disznók, meg aprójószágunk van. A tanya, az tönkrement. A belvíg meg az olaj tette tönkre. Mikor égett a 68-as kút, bent jártunk a városban. Lelépünk a buszról, látjuk, tiszta fekete minden. Mintha leégett volna. A szél erre fújta az olajat, mint az esőt. Nyolevan galambunk volt, odalett. Lelepte őket. A fehér tyúkok feketékké váltak, tollukba ivódott az olaj. Sajnálom a galambokat. Adtak értük 1800 forintot.

Algyó, tanya 27. szám, 1969 decemberében hetekig égett az olajkút. A meszésre, a piszok eltakarítására 2 ezer forintot adtak Ciroknak.

Gyorsan született

Olajmező, Olajország. Összekötött Algyót Szegeddel. Olajtartályok, olajkutatok, olajfáklyák, tanyák, trafóállomások, tankállomások, kövesutak, csövek, vezetékek, gépek, épületek, barakk-táborok és az ipartelep. Bekérítve a géptelep, szerelőcsarnokkal, szociális épületek, zöldtetős ebéd-lő, konyha, vasúti rakodó. Víztorony magasodik fölülük. A betongóliát csendes, megszakadt építkezése, félre van.

Monumentális látvány. Az olaj építkezik magának. Negyedszázada múlt, hogy hirdetik: a vidék arcuata megváltozik. Csak akkor vesszük észre, ha már felbuktunk benne. Gyorsan, pár év alatt született meg ez az olajvilág. Akj benne él, gondja van vele. Elég, ha a behemót láncfalpas végigballag telkén, oda az öröme.

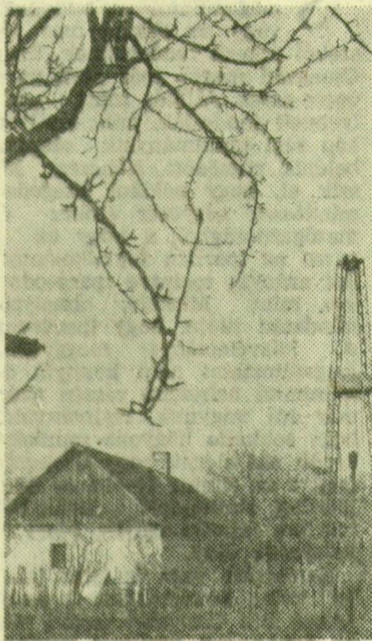
Az 5-ös tankállomás mellett járnak. Tanyák, fák, Tóth Mártonnéké cserépietős, jó nagy épületekkel, görével, Csövezeték a tanya sarkában, Tuskók előtte. Odébb tanyaeska, épületek nélkül, csupaszon, mint az ujjam. Még távolabb a 87-es számú tanya, két ablaka a kövesútra néz. Ha kihajolna rajta a gazda, kézzel elérhetné a csőjelző táblákat.

Halott tanyák

Halott tanyák ezek. Nincs nyugalomuk.

Láncfalpas poroszkál. Csöveket fektetnek a földbe. Tóth József naponta többször látja. A szegedi Felszabadulás Tsz raktárosa. Reggel elindul a tanyából, a tankállomás mellől, s nézi az olajmezőt. Nem lehet vele betelni. A hatalmas, csillogó tartályok, a barakk-tábor, a sustorgó, égő olajfáklyák.

— Nekünk semmit sem adott. Inkább elvitt. A nyugalomunkat biztosan. Ki tudja, mi van itt alattunk, a föld gyomrában? Én nem félek. Beteg ember vagyok, kétszer hozták vissza a halálból. A téveszél tizenegy éve dolgozom. Növénytermesztésben

Olajtorony a tanya mellett

kezdttem, majd három esztendőig rizsör voltam. Onnan betegedtem ki. Tbc-s a vesém. Két év táppénzen, januárban kezdtem el újra a munkát. Az apám, Tóth Márton tanyájában élünk: a két öreg, feleségem, s három gyermek és én. Ők jobban félnek. A legnagyobb gyerek nyoleadik/osztályos. Ha velük vagyok, nincs hiba. De a kutak nem alkalmazkodnak. Borzasztóan megpördött a legkisebb gyerek, amikor a közeli kút kitört. Mentem háza, látom, a kútnál két autó van. Az ajkából kicsapódott az olaj. Mondom az embereknek, baj van. De hogy, csak kifúvatnak. Aztán látták, nem tréfa. Jézus Mária, Jóska bácsi, ez kitört!

Akkor nem gyűjthettek lámpát. Október volt. A jószágokat se engedték ki az ólakból. Szivárgott a gáz. A család meglapult. Tóth József zseblámpával világított. A vacsorafőzés elmaradt. Szóltak az olajosok, menjenek be a barakkba, kappak hét személyre vacsorát. Nem mentek. Nem kellett az étel.

A 168-as emléke

— Két éve bent jártam Szegeden, a tüdőgondozóban. Ismerős jött, kiabálta, tűz van nálatok. Igyekeztem, ahogy csak lehetett. Füsttengert láttam, Felgyújtották a kiömlő olajat. A gyerekeim a negyedik szomszédába szaladtak. A tanya fekete lett, minden bekormozódott. Háromszázhusz forintot adtak meszésre. Elmentem a szegedi medence igazgatójához, s kértem, óvatosabbak legyenek, ha tudnak, előre szóljanak, ne ijedjenek meg a gyerekek. A tanyát nem kártalanítják. Nem is bánom. Jószágokat tartok, abból pénzelünk. Ha beköltöznék Algyóra, nem lehetne ennyi jószággal vesződni. A pénzre meg szükségünk van, egyedül keresek a családban. Beteges vagyok, de itt kin megélünk. Csak baj ne érjen bennünket.

Tóth Józsefnek négy borjút, két tehenet, húsz hízonakvalót és aprójószágot tartanak. Évente a Tisza-töltés 500 méteres szakaszán kaszálhatnak. Fizetnek érte. A takarmány meg szükséges. Küzdenek az életért. Boldogulnak.

Evekkel ezelőtt kitört a 168-as kút. Csúnya világ járt. Hetekig égett, villogott, fenyegetett a föld kincse. Amikor eldőlt a torony, Gonda Jóska, az algyói szombatista kifakadt.

— Jé, Jóska, elszabadult a pokol.

— Majd megfogja valaki.

Akkor is sikerült.

Sz. Lukács Imre

Annyira szeretem a Tiszát, hogy gátlásokat érzek, amikor valahogyan ki kellene fejeznem magamat, vallanom kellene róla. Űlök és nézem a torkolatot. A Tihámér igen lassan halad felfelé a folyón. A torkolatnál mintha gondolkodna egy cseppet, hogy merre tartson. Elfordul a Marostól, és a Tiszát választja. Rocsó prúszkól a faránál, erőlködve tolja előre a terméskövekkel púposra rakott uszályt. A Tihámér ugyanis folyami uszály. Útött-kopott ugyan, új köntösre vágyik minden porckája, de végzi dolgát, poroszkál a folyó hátán. A tatján hatalmas kabin, annak tetején nemzeti-színű zászló, a zászló mellett az uszály kormányosa figyeli a vizet.

Honnan és merre?

Csend van és nyugalom. A Tihámér három kilométeres óránkénti sebességgel kiballag az egyenesből. A vízben, széttörik a hullámok. Bámulom a vizet. Honnan jön, merre tart? „A Tisza a Máramarosi-havasokban ered. Hossza 977 kilométer, vízgyűjtője 157 186 négyzetkilométer, átlagos vízhozama Szegednél 820 köbméter másodpercenként. Tiszaújlaknál ér Magyarországra, jellegzetes kanyarulattal megkerüli a Nyírséget, nagyjából E-D irányban végigfolyik az Alföld legmélyebb területein, Szegedtől D-re hagyja el hazánkat, és Titelnél ömlik a Dunába.”

Mögöttem kutyaugatás hallik. Azám, a Pamacs! A folyamoktrókó hagyják itt ezelőtt négy évvel. Akkor kölyök korban volt. A sarki bungalov tulajdonosa fogta pártját. Enni adott neki, végül nála maradt. A nyaralótelep minden lakója ismeri a Pamacsot, nyáron úgy él, mint egy milliómos kutyája, télen átbecserog a töltésen, a tápéi kertek alá, néha vetnek neki egy marék csontot. Különböző jámbor állat, nem bánt senkit, mintha olykor szomorú lenne a szeme. A folyóból iszik, a parti homokban hempereg.

Egyszer egy kisfiú szemét látam ilyen hűségesen szomorúnak. A parton üldögélt a legényke és mellette egy kis kutyus ficánkolt, játszadozott. Kis gazdája kezében papirzacskó, teli csirkecsonttal. A ladikban ülő halászt kérlette, hogy vigye át a kutyáját a másik partra, s tegye ki, hagyja sorsára. Születi-határozatok így, mivel a négylábú odahaza is csak játszadozott, nem ugatott. S minek olyan házörző, amelyik nem tesz eleget kötelességének. Csak játszik, de nem ugat. Valaki megsajnálta a kutyát és elvezette pórázon. A fiú szeme tele volt könnyel.

Történet a partról

Két halász most is áztatja a damilt a spicnél. Hangosan beszélgetnek. Az öregebbik mondja a majdnem tragédiába illő történetet. A Maroson halászatok éppen, s valaki klugrott a csónakjából, hogy megmártózzon. De alighanem gyenge úszó volt az illető, mert az erős sodrás elvitte mellőle a ladikját és fulladozott. A halászok ugyan nem látták a vergődését, hiszen annyian úszkálnak, ugra-bugrálanak a vízben, sokan így szedik fel a fenékre rakott horgot is. Kiabált a vízben vergődő: — Halászok! Halászok!

A TERMÁL ÚTJA

— Mondja meg, mit csinálnak? — kérdeznék vissza Szentesen, ha manapság a Termál Tsz-ről esik szó. De a tanácsatlanság mégsem jellemzi egész pontosan a helyzetet. Egyben megegyezik mindenki, akinek bármi köze is van a Termál Tsz-hez: mielőbb kiutat kell találni a csödből.

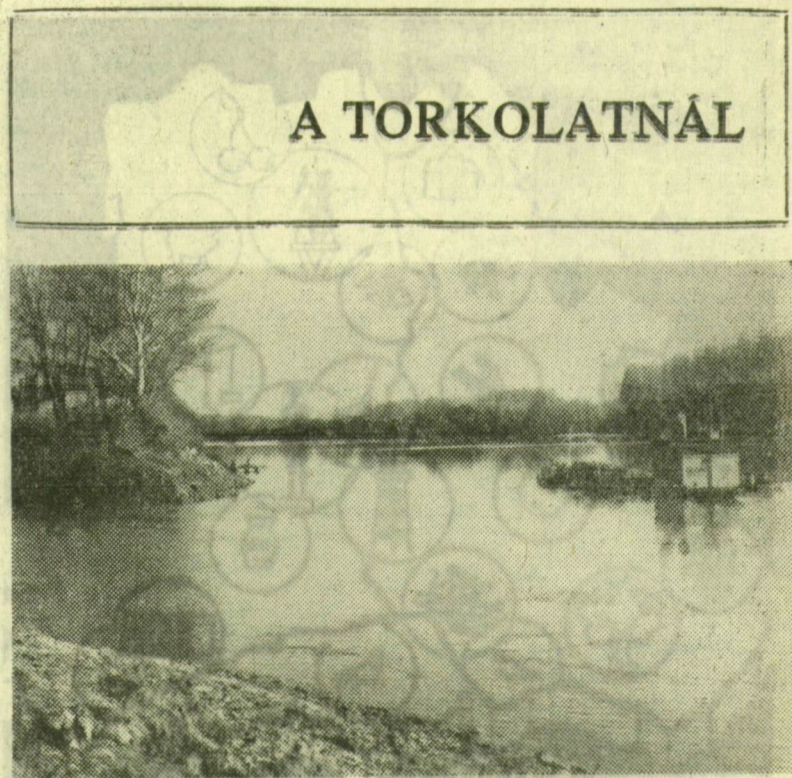
De hogyan?

Csak tervek, elképzelések...

Sok emberrel beszélgettem, a sokk utáni állapot jellemzésére szeretnék visszaidézni közülük néhányat.

Csorba György, a szentesi tanács vb-elnöke:

— Könnyelműség lenne megint ítélni. Hisz mit tehettek mást, először az új vezetők, Berta Ferencék az ismerkedésen kívül?

Ahol a két víz összeér...

— Odatekint az egyik horgászgató, és visszakiált: — Mi is! — Végül egy motorcsónakos ember húzta ki a fuldoklót.

A Maros gyorsan folyik, sok benne az örvény. A sebessége viszont kellemesen sodorja az embert lefelé. „A Maros a Gyergyói-havasokban ered, a Tisza legnagyobb bal oldali mellékfolyója, hossza 880 kilométer. Nagylaknál ér Magyarországra és Szeged fölé torkollik a Tiszába.” Itt, ahol most áldogálok. A nyári melegben mellém lépett egy idősebb ember, Fekete színű öltönyben, fekete kalapban. Nyakkendő nem viselt, kezében egy kopott akatátska, melyből kikandikált egy másfél literes csatosüveg, teli vörösborral. A Marost nézte, majd megemelte a kalapját és húzott egyet az üvegből. Ismeretlenül is beszédes lett velem szemben. „Minden nyáron, a születésnapomon eljövök ide, a torkolat-hoz és tisztelgetem teszem szülőföldemnek.” — Ugye az a Maros ottan? — mutatott a folyóra. — Jól tudta azt ő maga is, de talán így akart kontaktust teremteni a beszélgetése során. Mondtam, hogy az a Maros. — Mert én ott születtem, ahol a Maros, Gyergyó alatt, Ditrő községben.

Hát igen. A folyó közvetíteni is tud. Érzelmeket, üzeneteket. Bedobtam a vízbe egy újságpapírból hajtogatott hajócskát. Libegve úszott tovább. Vajon meddig juthat el a papírcsónak? A szállásmígység vagy a szegedi hídig? Lehet, de az is lehet, hogy sokkal tovább, a Dunáig, esetleg a tengerig. S aki megtalálja, mire gondolhat? Elképzelhető, hogy kitalálja, honnan indult el a hajócska. Azt könnyen megfeytheti az újság címéről, de azt már nehe-

A TORKOLATNÁL

zen, hogy ki volt az építője, útnak indítója, és milyen gondolatokkal rakta meg a piciny papírhajót.

Pihen a komp...

Alkonyodik. Pihen a komp, csak egy ladikos ember lámpája villódzik a túlsó part mentén. A révszek leengedik a kifeszített drótkötelet. Nagy Ferenc, a híd-mester mondja: — Napkeltétől, napnyugtáig jár a tápéi ingyen komp. Ezt írja elő a hajózási szabályzat. Ha besötétedik, a kompkötelet a víz alá kell eresztetni, legalább három méter mélységig. Sokan járnak át a kompon. Amíg fizetni kellett, csak azok mentek át, akiknek fontos volt. Most bárki átmehet. Ha befagy a Tisza, leáll az átkeles, csak a jégzajlás után fogják hármba a Géza nevet viselő motorost, mely a kompot áthúzza egyik partról a másikra. A Tiszán mindig a tápéi komp volt a legnagyobb, az olajosok nehéz autót is átvizsi, különben azért kellett a pontonhidat megszüntetni, mert a nehéz gépkocsikat nem bírta el.

Az öreg halász ladikján esorgunk le a spicig. Azt mondja, kár, hogy a spicre nem építenek egy modern szállodát. Kár, nagyon szép lenne ott egy lábakon álló szálloda. Hajó járhatna a belvárosból egészen a torkolatig. Kilépek a Sárgán a ladikból, s elindulok a város felé. Csend és nyugalom honol a folyók találkozásánál. A Pamacs vakkant egyet utánam. Legközelebb viszek neki egy marék csirkecsontot.

Gazdag István

szüksége, míg kiheverheti azt a betegséget...

Szövetkezzen az állam?

Berta Ferenc tsz-elnök igen fiatal ember. Irodájában csendes szomorúsággal fogad.

— Évente 30-35 millió forintot kellene visszatértenünk, s ennyit a Termál jelenlegi állapotában képtelen. Mi az elmúlt időszakban — úgy érzem — minden tőlünk telhetőt megpróbáltunk. Főlszámoltuk építérszlegünket, munkagépeink jelentős részét kezelőkkel együtt kölcsön adtuk, áruba bocsátottuk a Termál nyolc lakóházát Szentesen, előnytelenül szerződött nyolcvan alkalmazottunknak következmények nélkül fölbontottuk a munkaviszonyát. Sajnos, hiába kfnáltuk eladásra, vagy közös vállalkozásban hasznosítani a hibróüzemet, a tehenészetet, az üveg-házat. Nem akadt jelentkező, aki szoba állt volna velünk. Most is őrzöm a budapesti Sasad Tsz vezetőinek háromsoros telexét, amelyben közölték: „Nem áll módunkban megállapodni.” Es tudja, a szegényembert az ág is húzza: a gazdaságot dikonitrtírozés is sújtotta. Az öntözőcsatornába nagy mennyiségű ilyen